

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Манжули Андрія Анатолійовича – на дисертацію Данченка Владислава
Євгеновича на тему: «Правове регулювання непрацюючих (проблемних)
активів у банківській сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Вивчення дисертаційного дослідження Данченка В.Є., його анотації, ознайомлення зі змістом роботи та висновками, науковими публікаціями дають підстави стверджувати, що дисертантом виконано ґрунтовне наукове дослідження, у якому комплексно та системно проаналізовано особливості правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід опрацьовано пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. Робота вирізняється актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, що повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність тематики дослідження обумовлена збільшенням кількості непрацюючих (проблемних активів) в банківській сфері, які мають негативне значення не тільки для роботи кожного окремого банку, а й для всієї економіки в цілому. А тому, важливим завданням законодавця та українських вчених є створення всіх необхідних правових та організаційних умов для забезпечення ефективного управління такими активами.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що актуальність обраної тематики зумовлена і тим, що на сьогоднішній день система правових засад регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представлена великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен із яких регулює окремі аспекти функціонування та управління даним фінансово-правовим явищем. Переважна більшість аспектів управління непрацюючими (проблемними) активами регулюється підзаконними, а також відомчими нормативно-правовими актами. При цьому

суттєвим недоліком є те, що дане питання недостатньо повно врегульовано саме на законодавчому рівні.

Таким чином, у науковому та практичному вимірах тема дисертації є вкрай своєчасною та актуальною.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Слід відзначити високий науковий рівень дисертації і наукових публікацій здобувача, а також положень, що виносяться на захист. Вони базуються на глибокому аналізі української наукової доктрини як в правовій так і фінансовій площині. Науковий рівень представлених у дисертаційній роботі положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкого обсягу наукової літератури, у якій приділено увагу теоретико-методологічним засадам правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, а також напрямам вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Дисертаційне дослідження написано академічно грамотною мовою, з дотриманням вимог наукової стилістики та науково-теоретичних стандартів. Дисертант продемонстрував високий рівень володіння теорією адміністративного права, здатність до критичного аналізу джерел та узагальнення матеріалу.

Робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, відсутні будь-які ознаки порушення авторського права чи плагіату. Отримані наукові результати, відображені у дисертації та публікаціях, спираються на узагальнену інформацію щодо правозастосовної практики, наукову публіцистику, аналітичні розвідки фахівців-практиків, офіційні статистичні джерела тощо.

Про науковий рівень дисертації свідчить її узгодженість з положеннями Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, введеної в дію Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179.

Дисертацію підготовлено з урахуванням положень, що містились у рішенні Ради Національної безпеки і оборони України від 23 січня 2024 р. «Про

невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану».

Положення та висновки, сформульовані у дисертації, апробовані у наукових публікаціях здобувача (фахові статті, тези конференцій, публікації у збірниках наукових праць), які підтверджують їхній науковий рівень, достовірність і відповідність темі дослідження.

Таким чином, дисертаційне дослідження Данченка В.Є. відзначається високим науковим рівнем, науковою цілісністю, що відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у всебічному та комплексному аналізі правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. На основі проведеного дослідження запропоновано авторський підхід до класифікації чинників, що обумовлюють виникнення непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які запропоновано поділити на дві великі групи: 1) зовнішні, зокрема: а) нормативно-правові; б) політичні; в) фінансово-економічні; г) безпекові; г) демографічні; 2) внутрішні чинники, які включають: а) організаційно-управлінські; б) кадрові; в) інформаційно-аналітичні.

Виділено ключові елементи адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, до яких віднесено: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; юридичний факт, акти тлумачення норм права; акти реалізації норм права; правова свідомість та правова культура.

Обґрунтовано, що ключовими елементами організаційних засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері є наступні: організаційна структура банків; розробка та прийняття управлінських рішень; кадрове забезпечення; виявлення та класифікація проблемних активів за допомогою регулярного моніторингу та аналізу кредитного портфеля; розробка

Стратегії управління проблемними активами; запровадження системи реагування на загрози.

У результаті дослідження удосконалено теоретичний підхід щодо визначення поняття «суб'єкти управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері», під якими запропоновано розуміти сукупність визначених в нормах адміністративного законодавства органів державної влади (в особі їх посадових осіб), а також банківські установи та їх структурні підрозділи, які уповноважені реалізовувати діяльність, спрямовану на здійснення управління досліджуваними активами, а також загальне нормативне забезпечення вказаної сфери суспільного життя.

На основі проведеного дослідження удосконалено класифікацію адміністративно-правових форм регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які поділено на дві групи: 1) нормативно-правові (нормотворчість, правозастосування та правореалізація); 2) організаційно-управлінські форми: сегментація боржників; реструктуризація боргу; звернення до колекторських компаній; продаж проблемних активів.

Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у п'яти наукових публікаціях здобувача, що виконані на належному науковому рівні, опубліковані у фахових виданнях та відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційних досліджень.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується обраною автором структурою дисертації та визначеним методологічним інструментарієм. Дисертаційне дослідження вирізняється чіткою внутрішньою логікою побудови, продуманою архітектонікою та послідовністю викладу матеріалу. Робота складається зі вступу, у якому обґрунтовано актуальність теми, визначено мету й завдання дослідження, об'єкт і предмет, методологічну основу, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Основну частину дисертації становлять три розділи, кожен із яких розкриває відповідні завдання дослідження. Перший розділ присвячений теоретико-методологічним засадам правового

регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, другий – характеризує особливості правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, у третьому розділі визначено напрями вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Завершується робота науково обґрунтованими висновками та пропозиціями, які узагальнюють проведене дослідження, списком використаних джерел, що охоплює значний масив наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, а також нормативно-правових актів тощо.

Науковій обґрунтованості результатів наукового пошуку слугувало використання системи загальних та спеціальних методів наукового пізнання, використання яких дало можливість комплексно підійти до розв’язання завдань дисертації. Вибір і поєднання методів зумовлено метою, завданнями, об’єктом та предметом дослідження, а також потребою сформулювати теоретично обґрунтовані висновки та прикладні рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертантом повністю виконане поставлене наукове завдання. Зміст дисертації повною мірою відповідає визначеним меті та завданням, демонструє системність та комплексність підходу до досліджуваної проблематики. Все це свідчить про досягнення поставлених наукових завдань.

Реалізуючи визначене наукове завдання, автором виділено недоліки державної фінансової політики, що в тому числі стосується банківської сфери, а саме: деяка хаотичність дій Уряду на початку повномасштабного вторгнення, що призвело до підриву довіри населення до банківської системи; запровадження та ліквідація програм підтримки населення, зокрема щодо сплати кредитів; держава не має сформованої стратегії розвитку банківської системи та підвищення рівня довіри до неї з боку громадян; встановлено, що адміністративно-правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представляє собою здійснюваний за допомогою нормативно-

правових актів різної юридичної сили регулюючий та упорядковуючий вплив права на суспільні відносини задля забезпечення законного, ефективного та результативного функціонування відповідних суспільних відносин; виділено та охарактеризовано систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовані на регулювання суспільних відносин у цій сфері; узагальнено, що на сьогоднішній день система правових засад регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представлена великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен із яких регулює окремі аспекти функціонування та управління даним фінансово-правовим явищем. Зауважено, що переважна більшість аспектів управління непрацюючими (проблемними) активами регулюється підзаконними, а також відомчими нормативно-правовими актами. При цьому суттєвим недоліком є те, що дане питання недостатньо повно врегульовано саме на законодавчому рівні; з'ясовано, що адміністративно-правовий механізм регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представляє собою упорядковану сукупність визначених нормами адміністративного права елементів, які в своїй єдності спрямовані на врегулювання та забезпечення ефективного функціонування правовідносин, що виникають в процесі здійснення організаційно-управлінської діяльності у досліджуваній сфері суспільного життя; відмічено, що норма адміністративного права є ключовим елементом адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Вона встановлює чіткі критерії та процедури, які банки, регулятори та інші залучені сторони, повинні дотримуватися у процесі управління такими активами.

Все це характеризує вміння дисертанта критично осмислювати наявні наукові підходи, порівнювати їх із практикою та формулювати власну аргументовану позицію щодо дискусійних питань.

У дослідженні використано комплекс сучасних методів наукового пізнання, що забезпечило всебічну реалізацію визначеного завдання.

Так, логіко-семантичний та аналітичний методи використовувались для того, щоб визначити поняття та розкрити особливості непрацюючих

(проблемних) активів у банківській сфері, а також визначити поняття та охарактеризувати структурні елементи адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. Структурно-логічний та системно-функціональний методи застосовувались для того, щоб виокремити чинники, які обумовлюють виникнення непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, встановити коло суб'єктів управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері та розкрити особливості їх правового статусу, а також окреслити адміністративно-правові форми та методи регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. З метою з'ясування стану правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері та встановлення місця у ньому норм адміністративного права, а також характеристики організаційних засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері було використано метод документального аналізу. Щоб узагальнити зарубіжний досвід правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері та запропонувати можливості його використання в Україні застосовувався порівняльно-правовий метод. Метод моделювання та прогнозування використовувався для того, щоб опрацювати перспективні напрями покращення адміністративного законодавства, норми якого спрямовані на регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері .

Основні положення і висновки, відображені у публікаціях здобувача.

Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у п'яти наукових публікаціях здобувача, що відповідають тематиці роботи та підтверджують її наукову зрілість. Всі публікації виконані одноосібно, опубліковані у фахових виданнях, що відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційних досліджень. Вони засвідчують відповідність проведеної роботи академічним стандартам та забезпечують її належне наукове обґрунтування. Анотація до дисертації підготовлена згідно з чинними нормативними вимогами та коректно відображає основні положення і висновки дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, у якій відображено власні концептуальні підходи та напрацювання автора, що дозволило розв'язати поставлені наукові завдання. Робота містить теоретичні положення, узагальнення та висновки, сформульовані дисертантом особисто на основі критичного осмислення доктринальних джерел, практики та нормативно-правової бази. Використані ідей, концепцій та наукових положень інших авторів здійснені з відповідними посиланнями на джерела та використані виключно з метою аргументації власної наукової позиції. Все це свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності та відсутність ознак порушень норм наукової етики.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці. Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів у науково-дослідницькій роботі - для проведення подальших теоретико-прикладних досліджень, присвячених проблемі управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері, у правозастосуванні – при вдосконаленні організаційних засад, а також адміністративно-правових форм та методів управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері, у правотворчості – для розробки нових та вдосконалення діючих законодавчих, підзаконних та відомчих нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, про що свідчить наявна довідка про впровадження результатів дисертаційної роботи видана Комітетом Верховної Ради України з питань фінансової, податкової та митної політики, у освітньому процесі – в процесі розробки навчально-методичних та лекційних матеріалів, а також навчальних посібників та підручників з навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Фінансове право», «Банківське право» тощо.

Дискусійні положення та зауваження. Водночас, не применшуючи загальної високої оцінки дисертаційного дослідження, доцільно висловити окремі зауваження та пропозиції.

1. У підрозділі 1.1. дисертації автором наведено нормативні критерії визначення значного рівня проблемних активів, однак їх виклад має переважно теоретичний характер. Доцільно було б доповнити дослідження аналізом практики застосування відповідних критеріїв Національним банком України, а також оцінкою їх ефективності в сучасних умовах функціонування банківської системи.

2. На сторінці 31 дисертації автор фактично абсолютизує роль фінансової стійкості банків. Твердження автора про те, що забезпечення фінансової стійкості банків має бути одним із ключових напрямів діяльності держави, оскільки саме від неї наряду залежить фінансово-економічна стабільність держави, видається дещо категоричним. Фінансово-економічна стабільність формується під впливом широкого кола факторів, серед яких стан державних фінансів, макроекономічна політика, рівень інфляції, інвестиційний клімат, безпекова ситуація, функціонування реального сектору економіки тощо. Тому доцільніше було б зазначити, що фінансова стійкість банків є одним із визначальних елементів забезпечення фінансово-економічної стабільності держави.

3. Наведене на сторінках 131–132 визначення продажу проблемних активів та характеристика його цілей мають переважно економічний характер і фактично дублюють положення фінансового менеджменту. Доцільно було б приділити більше уваги правовим механізмам здійснення продажу непрацюючих активів, особливостям їх нормативного регулювання та ролі Національного банку України й інших уповноважених органів у забезпеченні законності таких процедур.

4. Загалом позитивно оцінюючи високий науковий і практичний рівень дисертації, слід звернути увагу на те, що в підрозділі 1.2 використано статистичні дані попередніх років. На нашу думку, робота лише виграла б від використання більш актуальних статистичних матеріалів Національного банку України та інших офіційних джерел, що дозволило б повніше охарактеризувати сучасний стан правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. У роботі на високому науковому рівні розглянуто складні правові проблеми, обумовлені темою, і висуваються обґрунтовані наукові пропозиції.

Загальний висновок. Дисертація Данченка Владислава Євгеновича на тему: «Правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері» є завершеною самостійною науковою працею, виконаною на високому науковому рівні, яка має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40, а її автор Данченко Владислав Євгенович, заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Професор кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка,
доктор юридичних наук, професор



Андрій МАНЖУЛА

Підпис Андрія МАНЖУЛИ засвідчую
В.о. ректора Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор



Євген СОБОЛЬ